

Motion till riksdagen
2011/12:Fi227

av **Lars-Axel Nordell (KD)**

Tillgång till offentliga data

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om fri tillgång till offentliga data.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att elektroniskt lämna ut allmänna handlingar.¹

Fel! Okänt namn på

¹ Yrkande 2 hänvisat till KU.

Motivering

Inom den offentliga sektorn finns det idag många data som inte är integritets-känsliga och som håller en hög kvalitet, exempelvis statistiska uppgifter, geografiska data och väderdata. Denna offentliga information innehåller en stor potential för både medborgarna, näringslivet och det civila samhället. Nya tjänster kan skapas samtidigt som de ger förutsättningar för nya företag och fler jobb. Därför har EU antagit ett direktiv om vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn, det så kallade PSI-direktivet. Den 1 juli förra året trädde en ny lag i kraft som införlivade direktivet i svensk lagstiftning.

Att göra offentliga data fritt tillgängliga är ett naturligt steg för att anpassa 1700-talets offentlighetsprincip till det 21:a århundradet. Genom att man förenklar för medborgare och företag att ta del av och vidareanvända information från den offentliga förvaltningen förbättras möjligheterna till "ett fritt meningsutbyte och en allsidig upplysning".

Genom att man ökar tillgången till offentliga data förändras maktstrukturerna i samhället. Det blir enklare för enskilda att söka efter specifik information och analysera den efter sina egna förutsättningar. Detta innebär också att traditionella grindvakter som exempelvis tjänstemän i den offentliga förvaltningen och journalister får en förändrad roll i och med att den information som de tidigare kontrollerat tillgången till och tolkningen av blir tillgänglig för fler.

De offentliga data som tillgängliggörs för vidareanvändning kan bland annat användas för att öka medborgarnas insyn i förvaltningen och öka möjligheten till deltagande i olika besluts- och planeringsprocesser samt bidra till förbättrade beslutsunderlag för företag och konsumenter.

Den svenska marknaden för vidareanvändning av offentliga data uppskattades 2007 av Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS) ha ett värde av mellan 3 och 13 miljarder kronor per år. I USA, som ligger längre fram i att vidareanvända offentliga data, uppskattas det finnas tio gånger fler företag som sysslar med detta än vad det finns i Europa.

Betydelsen av fritt tillgängliga data kan exempelvis illustreras av en jämförelse mellan marknaderna för tjänster som hanterar väderrisker. I USA är den 50 gånger större än motsvarande europeiska marknad. Den amerikanska marknaden för rena meteorologitjänster är över tio gånger större än motsvarande marknad i Europa. I USA är sedan flera år väderdata fritt tillgängliga. I de flesta europeiska länder tar meteorologimyndigheter ofta betalt för sina data.

Ett annat exempel är frisläppandet av det danska folkbokföringsregistret. Kostnaden för reformen beräknades 2010 till ungefär 20 miljoner kronor medan nyttan mellan 2005 och 2009 beräknades till ungefär 130 miljoner kronor.

Förutom de ekonomiska konsekvenserna så främjar tillgängliggörandet av offentliga data innovation då kommersiella och sociala entreprenörer ges möjlighet att utveckla nya tjänster eller förbättra redan befintliga.

Fel! Okänt namn på

Den lagstiftning som trädde i kraft förra sommaren är bara ett steg på vägen för att kunna tillvarata den potential som finns i den svenska offentliga informationen.

De data som stat, kommuner och landsting samlar in ska vara sådana som verkligen behövs för att fullgöra uppgifter som har ett legitimt samhällsintresse. Insamling, lagring, bearbetning och utlämning bör antingen finansieras med skattemedel eller via offentlighetsrättsliga avgifter som den som är skyldig att lämna en uppgift betalar. Detta innebär att offentliga data kan erbjudas utan kostnad till dem som vill ha ett registerutdrag eller vill använda dem för vidareförädling. Detta innebär en förändring mot dagsläget då flera myndigheter kräver så mycket betalt för sina data att det blir svårt, och ibland omöjligt, för små entreprenörer att förverkliga sina produktidéer.

Att myndigheter finansierar sin verksamhet genom att sälja sina data till marknadspriser för med sig flera problem. Dels konkurrerar myndigheterna med den privata sektorn i det ögonblick dessa data innehåller någon form av förädling, dels riskerar myndigheterna att snabbt förlora sin finansiering den dagen samma eller liknande data kan fås på annat håll. Så har till exempel SMHI förlorat inkomster när den norska vädertjänsten erbjuder svenska väderdata utan kostnad, och Lantmäteriet förlorar intäkter när geografiska data kan fås från exempelvis Google. Nämnas i sammanhanget bör också att det idag endast är en del av myndigheternas intäkter som kommer från försäljning av oförädlade data till den privata sektorn. För många myndigheter kommer stora delar av intäkterna från handel myndigheter emellan och försäljning av data till kommuner och landsting.

Finansieringen av en reform som innebär att offentliga data blir fritt tillgängliga bör alltså till betydande del kunna ske genom omfördelning av resurser mellan myndigheter samt genom tillämpning av den så kallade finansieringsprincipen mellan staten och den kommunala sektorn.

Offentliga data bör vara fria i ordets rätta bemärkelse, gratis att använda och fria att återanvända, bearbeta och modifiera utan andra begränsningar än vad som krävs för att skydda den personliga integriteten och vitala samhällsintressen såsom exempelvis upprätthållande av lag och ordning och skydd av rikets säkerhet. Det ska också vara möjligt att ta del av statliga och kommunala myndigheters obearbetade rådata. Dessa data bör vara kompletta med metadata som beskriver uppgifternas innehåll och underlättar automatisk bearbetning.

Regeringen bör utveckla en prissättnings- och licensieringsmodell för fri tillgång till offentliga data i Sverige.

Förutom prissättning och licensiering av data så är formatet av avgörande betydelse för att den potentiella nytta som finns i vidareutnyttjande av handlingar från den offentliga förvaltningen ska kunna realiseras.

Idag finns ingen skyldighet för myndigheter att lämna ut sina uppgifter i elektronisk form och många myndigheter väljer, trots regeringens påpekande att elektroniskt utlämnande ofta är att föredra, att lämna ut sina uppgifter utskrivna på papper. Detta förfarande gör att uppgifterna i stort sett blir oanvändbara för dem som vill utveckla tjänster med den offentliga informationen som grund.

Fel! Okänt namn på

I februari 2010 lämnade E-offentlighetskommittén sitt slutbetänkande och föreslog då en ändring i offentlighets- och sekretesslagen som innebär att myndigheter får en skyldighet att lämna ut handlingar i elektronisk form om det inte är olämpligt.

Att införa en sådan regel är ett bra första steg mot en fullt genomförd elektronisk offentlighetsprincip och nödvändigt för att komma till rätta med de mest akuta hindren för utvecklingen av nya tjänster med offentliga data som grund.

Den i budgetpropositionen aviserade översynen av registerlagstiftningen är också en viktig del för att komma till rätta med de problem som finns. Men det arbetet är mer långsiktigt och mer omedelbara åtgärder krävs. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med ett förslag om en skyldighet för myndigheter att lämna ut handlingar elektroniskt.

Stockholm den 3 oktober 2011

Lars-Axel Nordell (KD)